

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СІМЕЙНИМИ ТА РОДИННИМИ ВІДНОСИНАМИ

Пуравець Дарина Олегівна

здобувач вищої освіти бакалаврського рівня

Левик Інна Миколаївна

асистент кафедри теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Актуальність дослідження: Сім'я є першою найважливішою ланкою в житті людини. Саме в ній формуються перші емоції, навички, думки, риси характеру, здібності, нахили, тобто — особистість дитини. Саме тут дитина вперше вчиться любові, поваги, відповідальності, а також будувати стосунки зі світом. Дошкільний вік є важливим етапом в розвитку дитини, коли вона активно сприймає навколишній світ, свої уявлення про взаємини між людьми, емоції та соціальні норми. Саме тому їй потрібно з малку прищеплювати шанобливе ставлення до сім'ї та родини.

Ознайомлення дітей із сімейними та родинними відносинами сприяє усвідомленню значущості сім'ї як осередку гармонійного існування людини в суспільстві, розвитку почуття відповідальності, турботи та толерантності, що є фундаментом для подальшого соціального розвитку дитини. Тому це питання є актуальним і по цей час, як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета статті. Обґрунтувати теоретичні засади ознайомлення дітей молодшого дошкільного віку з сімейними та родинними відносинами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Родинне виховання як основа формування особистості дитини має глибокі історичні корені в Україні. Ще за часів Київської Русі літописці та педагоги, зокрема Нестор, Феодосій Печерський, Володимир Мономах, Митрополит Іларіон, розглядали питання взаємовідносин між батьками та дітьми у контексті морального і духовного виховання. Надалі ця тематика розвивалася у працях видатних педагогів і філософів, таких як Я. Коменський, Ф. Прокопович, Г. Сковорода, С. Русова, К. Ушинський, В.О. Сухомлинський та інші. Сімейні та родинні відносини, їх вплив на формування особистості досліджували О. Безсонова, О. Бондарук,

Н. Гавриш, Н. Лебеденко, О. Лісовець, Г. Семашкіна, М. Стельмахович, Н. Шкляр, О. Яковенко та ін.

Виклад основного матеріалу. Ознайомлення дітей молодшого дошкільного віку з сімейними та родинними відносинами є важливим етапом їхнього соціального становлення, що зумовлює необхідність визначення ключових понять та аналізу особливостей розвитку дітей цього віку. У сучасній науковій літературі поняття «сім'я» та «родина» розглядаються з різних позицій.

Згідно з концепцією «Українського дошкілля», важливим завданням є допомагати дитині усвідомлювати значення слова «сім'я», запам'ятовувати всіх членів своєї родини, називати імена батьків, дідусів, бабусь, братів і сестер, а також своє ім'я, прізвище та вік. Важливо формувати уявлення про роль кожного члена сім'ї, сприяти вихованню поваги до рідних, турботливості та співчуття.

У сучасному науковому дискурсі питання сімейного виховання досліджуються українськими вченими та практиками, які аналізують методики адаптації дітей до освітнього середовища, формування національно-патріотичної свідомості та взаємодії дошкільних закладів із сім'єю. Так, Н. Шкляр (2015) досліджувала процес адаптації дитини молодшого дошкільного віку до дошкільного навчального закладу через налагодження ефективної співпраці між вихователями та батьками. У свою чергу, О. Яковенко та Г. Семашкіна (2020) акцентували увагу на формуванні свідомості дошкільників засобами родинної обрядовості, що є важливим елементом національного виховання.

Значний внесок у розвиток теоретичних засад сімейного виховання зробила О. Лісовець (2019), яка у своїх працях розглядає механізми національно-патріотичного виховання через використання елементів народознавства. Дослідження Н. Семенової, Л. Лаврів та О. Бондарук (2016) ґрунтується на аналізі взаємодії закладів дошкільної освіти із сім'єю у процесі виховання дітей, що є одним із ключових аспектів забезпечення ефективного освітнього процесу.

Так, відповідно до визначення Н. Шкляр, сім'я - це соціальний інститут, який забезпечує первинну соціалізацію дитини, формує її моральні цінності та забезпечує емоційний комфорт [4, с. 5]. О. Яковенко та Г. Семашкіна підкреслюють, що родина охоплює ширше коло споріднених осіб, які підтримують тісні міжособистісні зв'язки та є носіями традиційного світогляду [5, с. 12]. У психолого-педагогічній літературі поняття «сімейні відносини» трактується як сукупність соціальних, емоційних та моральних зв'язків між членами сім'ї, що впливають на формування особистості дитини [3, с. 21].

Водночас «родинні відносини» характеризуються як глибші соціокультурні зв'язки, що передаються через покоління та забезпечують збереження етнокультурної ідентичності [2, с. 33].

Діти молодшого дошкільного віку перебувають на стані активного емоційного, когнітивного та соціального розвитку. О. Лісовець зазначає, що саме у молодшому дошкільному віці формуються первинні уявлення про родинні ролі, а також розвивається базова довіра до світу через позитивну взаємодію з батьками та іншими членами сім'ї.

Взаємини в сім'ї виливають на психоемоційний стан дитини, її соціальну адаптацію та подальший когнітивний розвиток. Взаємодія дітей з членами сім'ї сприяє формуванню таких важливих особистісних якостей, як емпатія, відповідальність та комунікативні навички [3, с. 25].

З огляду на значущість сімейних відносин у розвитку особистості дитини, у педагогіці сформувалися різні теоретичні підходи до ознайомлення дітей молодшого дошкільного віку з родинними цінностями. У межах етнопедагогічного підходу, запропонованого О. Яковенко і Семашкіною, основний акцент робиться на використанні народознавчих традицій, сімейних обрядів та фольклору [5, с. 19]. О. Лісовець у методичних рекомендаціях з українознавства наголошує, що ознайомлення дітей із родинними традиціями має здійснюватися через інтегровані методів, що поєднують гру, художню літературу та сімейну хроніку [2, с. 39]. Психолого-педагогічний підхід, розглянутий Н. Семеновою, передбачає створення у дошкільному закладі атмосфери, що відображає цінності родинного виховання, а також залучення батьків до освітнього процесу з метою посилення впливу сімейного виховання на становлення особистості дитини [3, с. 23].

У молодшому дошкільному віці дитина робить перші кроки у розумінні складного світу людських стосунків. Їй необхідно усвідомити, що сім'я – це не просто група людей, які живуть разом, а насамперед – коло найближчих, люблячих людей. Дитина повинна знати імена та ролі членів своєї сім'ї: маму, тата, братів і сестер. Важливо, щоб вона розуміла, що кожен член сім'ї має свої обов'язки та відповідальність, а також права. У сім'ї дитина вчиться бути донькою або сином, братом або сестрою, тобто приміряє на себе різні соціальні ролі.

Одночасно з усвідомленням поняття сім'ї дитина починає розширювати своє коло знайомств, включаючи в нього родину. Вона дізнається про існування бабусь і дідусів, тіток і дядьків, двоюрідних братів і сестер. Важливо, щоб дитина розуміла, що всі ці люди пов'язані між собою родинними зв'язками, що вони є частиною великої родини. Дитина повинна знати імена своїх родичів, їхній ступінь спорідненості та ролі в родині. Окрім цього, важливо ознайомити дитину з родинними традиціями та звичаями, які передаються з покоління в покоління. Це можуть бути спільні святкування, родинні історії, традиційні страви тощо. У родині дитина змінює свою соціальну роль, розширюючи коло своїх обов'язків та взаємодій.

Висновки. Сім'я та родина відіграють ключову роль у формуванні соціальних, моральних та емоційних якостей дитини молодшого дошкільного віку. Поняття «сім'я» та «родина» мають різні наукові трактування, проте загальним для всіх підходів є акцент на їхній вплив на первинну соціалізацію дитини. Родинні та сімейні відносини є важливими факторами формування особистості, сприяючи розвитку емоційної стійкості, соціальних навичок і світоглядних орієнтирів. Теоретичні підходи до ознайомлення дітей із родинними відносинами акцентують увагу на інтеграції традиційних методів

виховання та сучасних психолого-педагогічних підходів, що сприяє гармонійному розвитку дошкільника.

Список використаних джерел

1. Лісовець О. В. Національно-Патріотичне виховання з основами народознавства: методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 120 с.
2. Теорія та методика ознайомлення дітей з українознавством: методичні рекомендації / уклад.: О. В. Місавець. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2023. 50 с.
3. Семенова Н. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні дітей. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2016. 19-29 с.
4. Шкляр Н. А. Адаптація дитини молодшого дошкільного віку до ДНЗ: взаємодія вихователів з батьками. Київ, 2015. С.12.
5. Яковенко О. В., Г. М. Семашкіна. Формування свідомості дошкільника засобами родинної обрядовості. Херсон: Херсонський державний університет, 2020. 30 с.